

ABDULRAZAK GURNAH

Stöld

ÖVERSÄTTNING HELENA HANSSON

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Albert Bonniers Förlag
Box 3159, 103 63 Stockholm
www.albertbonniersforlag.se
info@albertbonniers.se

ISBN 978-91-0-080848-8
COPYRIGHT © Abdulrazak Gurnah, 2025
ORIGINALET'S TITEL Theft
ÖVERSÄTTNING Helena Hansson
OMSLAG Nina Ulmaja
FÖRSTA TRYCKNINGEN
TRYCK A/S Nørhaven, 2025

”I allmänhet är det rätt svårt för en person att bli framstående.”

JOSEPH CONRAD, Ett tärningskast

DEL ETT

1

Rayas giftermål skedde i panik. Hennes far fick reda på att en ung man ägnade henne omisskännlig uppmärksamhet, först med långa ögonkast och ett menande leende när han gick förbi, sedan såg han med egna ögon att den unge mannen hejdade henne på gatan och höll kvar henne i ett samtal i flera minuter, då han antagligen gav omöjliga löften och avtalade om ett möte. Allt detta skedde rakt framför ögonen på honom. Det var ett opassande och ohyfsat beteende, och respektlöst mot honom, fadern. Han visste vem den unge mannen var, och det var därför han blev orolig när han uppvaktade Raya. Det skulle ha varit ännu värre om han var en främmande man, naturligtvis, men det här var katastrofalt så det räckte. Han hette Rafik, och när han växte upp var han en vanlig och välbekant pojke, son till grannar som man hade delat sina ringa tillgångar med genom åren, som sprang fram och tillbaka på gatorna med andra pojkar och spelade fotboll med dem på stranden. Sedan, under kaoset och oredan i kampen för att bli fria från britterna, anslöt han sig till kamraterna, som de kallade sig, och blev medlem i Ummapartiet. Tillsammans med andra kamrater skickades han till Kuba för att få militär utbildning, rakt framför näsan på de brittiska kolonialmyndigheter som antingen inte förstod meningen med den utflykten eller struntade blankt i den. De var redo att åka hem.

När Rafik kom tillbaka var han snyggare än någonsin förut, han hade förvandlats till en smärt krigare i enfärgad grön kaki-

uniform, med en stel rund skärmmössa som inte liknade något de hade sett tidigare. Han och de andra kamraterna kom tillbaka precis i tid för att kunna delta i revolutionen och dess efterdyningar. Den tidens krigare, som Rafik alltså tillhörde, kunde inget annat än att sätta skräck i folk, eftersom det egentligen inte fanns några fiender i sikte, bara rädda, hunsade medborgare. Till och med det ordet, medborgare, var omtvistat, och ett ord som hjältarna gärna lekte med. Jaså, du tror att du är medborgare? Då får vi titta på din födelseattest. Vadå du har ingen? Många människor i en viss ålder hade aldrig brytt sig om att skaffa en, så dokumentet efterfrågades bara om det fanns en önskan om att förödmjuka eller trakassera, eller väldigt ofta bådadera. Vad är du för blodsugare som låtsas vara medborgare? Alltihop ingick i maktens glädje, att tukta, att skrämma eller att fördriva efter behag.

Hur som helst kom Rafik hem från Kuba, praktfull i sin uniform och skärmmössan som Fidel Castro älskade att ha på sig – eller som omväxling hade han en svart basker, som Che Guevara – och hälsade på sina kamrater med hälsningsfraser som var nya för alla men snart skulle bli välbekanta: *venceremos, la lucha continúa, vamos*. Han började också kasta blickar på Raya och prata med henne på gatan med ett lekfullt leende på läpparna. Vem som helst såg vad han hade i kikaren. Hon var sjutton år och vacker, och han var numera ökad för att ställa till med trassel för unga kvinnor.

Jag tycker inte om hans sätt att prata med dig. Du vet hur de där människorna är, sa hennes pappa argt. Försök inte lura mig. Usindanganye. Jag såg att du log mot honom som om du gillade hans prat. Han är ute efter dig. Märkte du inte det? Han kommer att skämma ut dig. Han kommer att dra vanära över oss allihop.

Raya började protestera. Vad skulle hon göra? Hon kunde inte låtsas att hon inte kände honom. Hon ville inte göra honom

stött. Hennes pappa drog armen genom luften för att visa att han befallde henne att tiga, och sedan viftade han bort henne ur sin åsyn. Han rådgjorde med sin storebror Hafidh, som var lika rädd för vanära som han och skulle förstå att han kände panik över att Rafik var intresserad av Raya. De dödar våra söner och sedan försöker de skända våra döttrar, sa Hafidh. Båda förstod vad han pratade om. Bröderna letade förtvivlat efter någon som kunde rädda henne, rädda alla från förödmjukelse och skam. Hennes far brukade vända sig till sin kloke bror när det var lägligt eller när han behövde låna pengar, eller bådadera, som i det här fallet. För vilken plan de än skulle kunna få till skulle det krävas pengar för att bekosta fest och gåvor och mat. Rayas far var inte välsignad med förmågan att tjäna pengar, vilket hans storebror var – och han var generös med dem.

Den de hittade åt henne var Bakari Abbas, en älskvärd man i fyrtioårsåldern som bodde på Pemba och var fränskild och hyggligt förmögen. Han var byggnadsentreprenör, och bekanta som man tog kontakt med talade väl om honom, så Rayas föräldrar gjorde upp om hennes liv med honom. När hennes far berättade det för henne, på det där sorgsna, självömkande sättet som han lade sig till med när han ville övertala henne eller hennes mor att hålla med honom, trodde hon egentligen inte att hon hade något val, att antingen gå med på arrangemanget som skulle bevara hennes föräldrars och hennes anständighet och heder eller välja soldatbusen. Det föll inte någon annan än henne själv in att fråga om hon kanske borde ha valt att våga sig på ett försök med hjälten. Hon slog bort den tanken och nämnde den inte för någon. Alltsammans hade gått för långt för det, och det hela kanske skulle sluta väl.

Så gick det till när Rayas far, som var fysiskt bräcklig men hade en despotisk läggning, tvingade henne att gå med på ett äktenskap som hon var rädd att hon skulle hata. Det var så hon

hade blivit uppfostrad och så alla hon kände levde sina liv. Hon uthärdade de bråda, intensiva förberedelserna, och råden från tanter och andra människor hon knappt kände, som tvättade henne och smekte henne och matade henne med lärdomar om att lyda de manliga lustarna, som viskade att hon skulle bli mogen och upphetsad när hon blev dyrkad, att en makes kärleksfulla uppvaktning skulle uppfylla hennes värld och att Gud skulle välsigna resultatet. Och så, på kvällen samma dag som hon blev tillfångatagen, låg hon i Bakari Abbas säng och kände för första gången chocken av otåligt, överlägset kött på sin motståndslösa kropp. Hon kunde inte göra motstånd, inte den kvällen eller någon av kvällarna som följde, för hon hade blivit tillsagd att inte göra det. Det var hans rättighet, och hennes plikt var att underkasta sig.

Bakari Abbas var en man i fyrtioårsåldern, med ett charmerande, rent av tilltalande utseende, senig och stark och av medellängd, närmare en och sjuttio. Han var älskvärd mot omvärlden, affärsman, och hade den otvungna hövlighet och de flotta gester som hörde ihop med hans yrke, men mot Raya var han ibland brysk, och han var obeveklig i sitt begär efter hennes kropp, varje dag, ibland två eller tre gånger om dagen. Det som till en början var märkligt och skrämmande blev allt mer förkrossande och på något sätt förnedrande, men hon underkastade sig, för hon visste inte vad hon annars skulle göra. Hon intalade sig att det var så det var för alla kvinnor, att de måste uthärda de energiska intrång som krävdes för att tillfredsställa sina makars behov, och försöka få så mycket njutning hon kunde för egen del. Hon kunde ha varit slugare, kunde ha simulerat lust för att dämpa hans önskan om att få henne att underkasta sig, men hon var för ung och för äcklad. Hon kunde inte låta bli att grina illa när han tillfredsställde sig, hon snörpte ihop ansiktet och blundade hårt. Han skrattade när han såg hennes motvilja och försökte

lirka med henne med dämpade viskningar och små kyssar, och när det inte fungerade krävde han obevekligt att hon skulle reagera på hans ansträngning med större glädje. Hennes ovilja och stumma motstånd gjorde honom fast besluten att väcka henne, som han uttryckte det. Hon lärde sig känna igen hans leende i de stunderna. Seså min näktergal, ge mig ett enda litet stön av njutning, mumlade han till henne medan han dunkade sitt beniga bäcken mot det mjuka hullet på hennes skrevande lår.

Hon lärde sig att göra det lättare för sig, att undvika smärta genom att förbereda sin kropp för att ta emot honom. Hon lärde sig att skaffa sig en viss makt så att hon inte alltid var utlämnad till honom på nåd och onåd, att förhala och skjuta upp, och att låtsas att hon njöt. Hon sa nej när hon kunde och gick till motangrepp när han bannade henne, svarade på hans tyranniska hot med hätska glåpord. Det var en mardröm som hon inte kunde berätta om för någon. Det kom tillfällen när hon undrade om hon kanske hade haft det bättre med den stilige Rafik, men hon visste redan hur illa det skulle ha slutat. Rafik hade blivit ihjälskjuten i en orgie av blodspillan som inträffade ett år efter hennes bröllop.

Käbblet med Bakari fortsatte på samma vis i all oändlighet, tyckte Raya det kändes som, och det kändes som om det blev värre när hennes son Karim hade fötts. Bakari blev allt mer irriterad på att hon var ovillig att låta honom ligga med henne så snart efter att hon hade fött barn, och hans raseri när han inte fick sin vilja fram gick över alla gränser. Ryktena om hans vänlighet var inte överdrivna. Han var charmerande mot andra människor såvitt hon kunde märka, men han sparade sina grymheter åt henne och njöt av dem, och hon var rädd att hans elakhet en dag skulle bli till våld. Hon visste inte om det var bäst att krypa ihop och darra inför honom som ett tecken på att hon kapitulerade, vilket hon visste att han önskade, eller att vara styvsint och

ovettig tillbaka. Hon började lära sig att leva med hans förakt och sin egen vämjelse över sig själv, men hon var desperat när det gällde barnets trygghet. Hon undrade ibland om det var så livet såg ut för de flesta kvinnor, om de levde så, skräckslagna för sina män. Varför sa de ingenting? Hon visste inte vem hon skulle kunna prata med.

När Karim var ett barn på tre år tog hon, efter mycket planering i det tysta och envis list, med sig honom och flyttade tillbaka till Unguja och lämnade sin make. Hon reste till Unguja för att hälsa på sina föräldrar och vägrade åka tillbaka. Hennes liv med Bakari Abbas hade visat henne hur meningslöst det var att lyda på det sätt som hon hade blivit uppfostrad till och hade slutligen gjort henne så rasande att hon satte sig till motvärn. Hon struntade i meddelandena som han skickade för att få henne att komma tillbaka, och hon struntade i att han hotade att skilja sig från henne och låta henne stå utan en cent. Hon struntade i att han åberopade lagen, både den världsliga och den religiösa, för att få tillbaka sin son. Så kort sagt skildes de åt i bitterhet, för hennes del med avsmak mot hans våldsamhet, hans promiskuösa lustar och tyranniet som hade tvingat henne att gifta sig med honom, för hans del med ursinne som han gav uttryck för genom att vägra ge henne något ekonomiskt stöd, någonsin. Han hade kunnat bli tvingad av lagen eller till och med av skick och bruk, men Raya var alltför förfärad och bitter för att bry sig om det, trots sin pappas och sin farbrors enträgna böner. Hon kunde inte tala uppriktigt med dem om hans grymhet. Hon skämdes för mycket. Det enda hon kunde säga var att de trätte jämt och att hon inte ville leva på det sättet. Sedan förbjöd hon dem att be om så mycket som en skilling av hans pengar.

Raya och Karim flyttade tillbaka till familjens hem. Hennes föräldrar hyrde två mörka rum på första våningen i ett hus och delade kök och badrum med hyresgästerna en trappa upp. Raya

tyckte att rummen kändes instängda, och hela huset luktade surt. Det gick en trång gata mellan deras hus och grannhuset, och män som gick förbi använde ibland gränden som pissoar. Karim sov på golvet i sina morföräldrars rum, och Raya rullade ut sina sängkläder i det andra rummet när det var dags att sova. Hon hade flyttat in motvilligt, för hon ville inte gärna komma tillbaka till de kvava celler som hon hade vuxit upp i, även om hon kände en viss lättnad över att hennes mamma tog över en del av omsorgen om hennes barn. Hennes pappa var inte heller glad åt att hon var tillbaka, utan muttrade om plikter och en stackars man som blev lämnad ensam utan att någon tog hand om honom. Hon fasade för sin pappas befallande sätt, hans passiva översitteri. Var det ingen som hörde att jag ropade? Det här kaffet är kallt, är beskt, är tunt. Är vi så fattiga att vi inte har råd med hyggligt kaffe? Varför är det ingen som lyssnar på mig? Var är mitt badvatten? Jag har ont i ryggen. Jag kan inte sova med allt oväsen från övervåningen. Kan inte ni kvinnor sluta prata?

Hans enda försonande egenskap var i Rayas tycke hans förmåga att berätta sagor. Sagorna hade gjort hennes barndom förtrollad. Hon hade trott att de var sanna, och inte ens när hon faktiskt visste att de inte var det kunde hon skaka av sig känslan av att de var verkliga. Han hittade inte på sagorna, det förstod hon senare. Han hade fått höra samma berättelser när han var liten, precis som hennes mamma, men hennes mamma hade inte samma talang för att berätta utan glömde ofta viktiga detaljer och log urskuldande när hon inte kom ihåg slutklämmen. Han berättade sagorna på ett utmärkt sätt, sagor om talande djur, och senare fantasier och äventyr runtom i stora världen, och han framställde de olika rollerna med listig känsla för tonfall och röst. Men sedan sinade berättelserna. Hon visste varför. En bitterhet intog hennes fars lynne efter revolutionen, och sagorna som hade gjort hennes barndom förtrollad byttes

ut mot uppräknningar av orättfärdigheter och missförhållanden.

Sagotorkan hängde också ihop med det som hände med hennes kusin Suleman, son till Hafidh, hennes fars storebror. Suleman hade anslutit sig till den nya säkerhetsstyrkan som bildades när självständigheten närmade sig. Samtidigt som Fidel Castro utbildade kamraterna för att komma tillbaka och göra revolution höll den nya regeringen som stod i begrepp att ta över efter britterna på att skapa en paramilitär poliskår som skulle sörja för säkerheten. Den befintliga poliskåren var en imperialistisk skapelse som var avsedd att hålla ordning på de koloniala undersåtarna, förklarade den tillträdande regeringen. Den nya säkerhetsstyrkan skulle bli en nystart, en kår som skulle skydda sina medborgare istället för att sätta skräck i dem. Det var det de fick höra. De flesta rekryter hade just gått ut skolan, majoriteten var i övre tonåren. Men truppens befälhavare var ändå britt, för varför inte använda deras kunnande så länge de fortfarande var kvar. En kväll gick det rykten om att det fanns planer på ett upplopp, och befälhavaren ville inte riskera att något patrask bröt sig in i vapenförrådet medan han var på en fest som var planerad sedan länge. Så han hade nycklarna till vapenförrådet i fickan eller kanske hemma i sin portfölj eller kanske någon annanstans. Hur som helst lät han tonåringarna sitta obeväpnade i barackerna, och ungdomarna, som bara hade fått ytterst lite utbildning, som inte hade en aning om vad de skulle göra och inte hade någon möjlighet att försvara sig, blev massakrerade. Det blev inledningen på revolutionen. Hafidhs son Suleman var en av de pojkarna. Han hade tagit värvning strax efter att skolan slutade i december och hade bara hunnit med fjorton dagars utbildning.

De hittade honom inte, inte bland de sårade eller de stympade eller de döda, och i efterdyningarna av händelserna och historierna som kom efteråt och segrarnas skryt kunde de inte göra

annat än att anta att han var bland de försvunna. Bröderna talade aldrig om pojken sinsemellan förutom att de tog med honom i sina böner. Hans mor sörjde honom och grät över honom, och i sin sorg såg hon sig själv som oduglig och inte värd att leva. Det krossade baba, fast han inte var fadern. Det var något som slocknade i honom, och det var då sagorna sinade eller förvandlades till bittra klagosånger. Allteftersom tiden gick blev minnet av sagorna svagare, men hon mindes ändå att några av dem var roliga och ömsinta. Den som handlade om tiggaren som blev anklagad för att ha stulit doften från sultanens bankett och att Abu Nuwas hjälpte honom att betala för det genom att kasta mynt på golvet i slottet och kräva att sultanen godtog klirret från pengarna som betalning. Och så var det en som handlade om en struts som det gick illa för, men hon mindes inte längre detaljerna i den. Det fanns också en otäck saga om en borg längst upp på ett svart magnetiskt berg, som inte gick att inta, för när fienden närmade sig flög deras svärd och lansar ur händerna på dem och fastnade på bergssidan. Eller de fina systrarna som åt ris med en nål, ett korn i taget. Minnet av sagorna kunde inte uppväga hans oändliga jämmer och knotande, som blev längre och djupare ju äldre han blev. Inte för att han rådde för det, det visste hon, men det var ändå svårt att bevittna och uthärda hans värk och hans plågor.

Hennes mor var tvungen att ge honom en helkroppsmassage så fort han hade stigit upp på morgonen och innan han gick och lade sig på kvällen, och när som helst däremellan om han så önskade. Hon böjde knä och förflyttade sig från hans nacke och axlar och ända ner till tårna medan han stönade av masochistisk belåtenhet. Efter morgonmassagen klädde han på sig och väntade på att dagens första kopp te skulle komma, åtföljd av en nyfriterad mandazibulle. Ofta var det något som inte var bra med teet eller också var mandazin för söt eller så var det

något annat som inte var till belåtenhet. När Raya kom tillbaka hem med Karim försökte han värva henne till arbetsstyrkan som sörjde för hans behov och ropade på henne för att hon skulle ge honom massage när hennes mor var upptagen, men hon spjärnade emot. Hon hade lärt sig tillräckligt under sin tid med Bakari Abbas för att strunta i hans knot.

Vid tjuogoett års ålder var Raya en skönhet, men hon visste inte riktigt om det själv. Hur som helst var hon inte intresserad av mäns uppmärksamhet. Hon tyckte att hon hade fått nog av den sortens begär och ville bara bli lämnad ifred, hitta en vardag och lite förnöjsamhet. Mot sin vilja kände hon att det var en viss lättnad att vara hemma hos sin mor och far igen, att bördan av ansvaret hon hade känt för sin son lättade och att det var ett slags trygghet för dem båda. Det förvånade henne att hon så beredvilligt lät sin mamma ta över omsorgen om Karim, men i takt med att hennes skuldkänslor över den förändringen minskade började hon betrakta barnet mer kyligt och kunde inte låta bli att förknippa honom med svåra tider.

I sin fars ögon var hon ung nog att vara en källa till skam och vanheder, som drog till sig uppmärksamhet från män med dåligt rykte. Tänk på ditt barn, sa han.

Jag tänker på mitt barn, sa hon.

Han kommer att växa upp utan en far, framhärade han. Det är din makes rätt att kräva tillbaka barnet. Gå tillbaka till honom. Du har en plikt; din son behöver sin far. Eller låt oss hitta en annan make åt dig. Skilsmässa är inte världens undergång, det är ingenting.

Raya ryckte på axlarna och svarade inte. För sig själv sa hon: Ni lyckades ju så bra första gången. Ingenting ni säger kommer att förmå mig att gå tillbaka till Bakari Abbas.

2

Karim hade en storebror, Ali, som hade en annan mamma. Alis mamma Mamkuu hade skilt sig från Bakari Abbas när hennes son var åtta år, och flyttat från Pemba tillbaka till Unguja med honom. Omkring två år senare gifte sig Bakari Abbas med Raya, så det var ungefär tio år mellan pojkarna.

Ali gick fortfarande i skolan när Karim och hans mamma kom och bosatte sig i Unguja. Bröderna var inte alls lika. Ali var fjorton år och hade redan antagit formerna och konturerna av sitt vuxna jag. Hans ansikte var skarpskuret som hans fars, men han var kortare än han, en och femtio lång, och hans kropp var muskulös och såg ut att kunna bli kraftig några år senare, medan hans far var fast och benig. Men Alis ansikte strålade av ungdomlig skälmskhet och sprack lätt upp i ett leende, till skillnad från hans fars. Han älskade havet och att umgås med fiskarna, varav många också var pojkar som bara var lite äldre än han och bodde i grannskapet och hade varit hans lekkamrater sedan de var barn. Ibland struntade han i skolan och åkte ut och fiskade med sina vänner, och trots att han försökte dölja skolket för sin mamma genomskådade hon honom alltid.

Jag känner lukten av havet om dig. Du har skolkat igen, brukade hon säga, och då sänkte han huvudet så överdrivet botfärdigt att hans mor daskade till honom lätt istället för att ge honom det rejäla kok stryk som hon sa att han förtjänade.

Hans mor Mamkuu oroade sig för att han umgicks med fiskarna eftersom de hade rykte om sig att vara bråkstakar och röka

haschisch, eller rättare sagt tvärtom, de rökte haschisch och blev bråkiga och fräcka. Hon oroade sig för att Ali skolkade, för hans slyngelaktiga skrävel, och hon skällde på honom många gånger utan att det gjorde någon verkan. Han lovade att uppföra sig ordentligt men smög bara lite mer med sitt ofog. Han älskade sin mamma och ville inte att hon skulle oroa sig, men han älskade också att ge sig ut på havet. Han var en stark pojke som kunde ta vara på sig själv, och det fanns egentligen ingenting för ma att oroa sig för.

Det var inte så att han hatade skolan. Han hade vänner där, och de hade ofta roligt på lärarnas bekostnad. Ali var en riktig pajas i skolan och hade på något sätt förmågan att få de andra pojkarna att skratta utan att anstränga sig. Ett av hans spratt var att parodiera lärarnas sätt att gå och prata. Han kunde härma de flesta, han stegade fram, hasade, mästrade, medan de andra eleverna skrattade och ibland deltog själva. Hans bästa imitation var av matematikläraren, en man som satte skräck i dem med sitt våld och sin bistra tystnad. Under varje lektion kunde någon räkna med att få en örfil eller bli uppryckt på benen och få ett rapp över ändan med en käpp. Ali hade svårt för ämnet redan från början, och den hotfulla stämning som den här mannen skapade i klassrummet gjorde att han omöjligt kunde koncentrera sig på något annat än att överleva tills lektionen var slut. En gång härmade Ali den här lärarens karakteristiska gångart genom att spankulera framför klassen och blänga på pojkarna medan de fnittrade åt hans uppvisning, och då steg mannen själv in bakom honom. Det började sticka i Alis skinkor och hans mage var i uppror av skräck, men han lade sig till med en tapper min, log mot läraren och gick mot sin bänk. Innan han hade hunnit ta ett par steg var läraren över honom och slog honom med knogarna i bakhuvudet med så stor kraft att Ali nästan segnade ner på sin stol. Han var den dagens hjälte eftersom han behöll leendet på

läpparna, men han imiterade aldrig den läraren igen.

Mycket av det som förväntades av honom i skolan var tråkigt, tyckte han, men han ansträngde sig så mycket som krävdes för att behålla självaktningen och inte bli betraktad som dum. Och så fanns idrotten. Han var en duktig idrottare på ett hårdnackat vis, en egenskap som gjorde honom till en tävlingsmänniska, inte en vinnare, och som gjorde att han fick vara med i skolfotbollslaget, där han räknades som en tuff, disciplinerad försvarsspelare.

Karim hade också sin fars skarpskurna ansikte, och han var dessutom smärt som sin far, men han hade sin mors bevekande ögon. När han var väldigt liten såg det ofta ut som om de ögonen antagligen skulle upplösas i tårar. Till skillnad från sin slagfärdige storebror hade Karim en tendens att tiga när han blev tilltalad och att tjura när han inte fick sin vilja fram. Bröderna hade inte mycket med varandra att göra eftersom deras mammor inte kom överens, eller inte orkade göra sig omaket att lära känna varandra. Mamkuu var strax under fyrtio, nästan tjugo år äldre än Raya. Åldersskillnaden mellan dem var för stor för att de skulle kunna bli vänner, tyckte Raya, och kanske kände hon också ett styng av skam över att hon hade låtit sig bli hunsad till att godta de villkor som den äldre kvinnan redan hade upplevt och ratat. Hon misstänkte att Mamkuu föraktade henne för att hon hade fogat sig så lydigt, men Mamkuu hade stått ut med Bakari Abbas mycket längre än Raya.

Åldersskillnaden mellan bröderna kändes också stor när de träffades. Man kan inte förvänta sig att fjorton- och fyraåringar ska ha särskilt mycket gemensamt, särskilt inte när den ene är en fräck rackarunge och den andre en liten pojke som är förvirrad över händelser som har drabbat hans liv. Dessutom bodde de i olika delar av staden, och Karim var för liten för att ströva runt på gatorna, där Ali med största sannolikhet höll till, så de stötte knappt aldrig på varandra av en slump. Men allteftersom åren

gick lärde de ändå känna varandra mer. Under eid gick båda två på artighetsvisit hos den andres mamma, och det hände ibland att de stötte på varandra på någon begivenhet eller idrottsmatch.

När Karim började skolan hade Ali gått ut och börjat på tullpolisen, vilket Mamkuu tyckte var bättre än fiskarna eftersom det var på rätt sida om lagen. Men Karim gick i samma skola som Ali hade gått i, och de flesta lärare var desamma. De talade om dem som bröder och jämförde deras uppförande och deras prestationer, precis som lärare brukar göra med bröder. I takt med att Karim gick vidare uppåt i årskurserna klarade han sig mycket bra i de här jämförelserna, och lärarna berömde honom för hans begåvning och lydighet, så olikt hans brors utmanande och besvärliga uppförande. Din kaka var en liten djävul när han gick här, sa de till honom. Rektorn, som bodde två gator bort från Karim, hälsade på hemma hos dem och sa till Karims mamma: Din pojke är en liten pärla. Det var ofrånkomligt att de här nyheterna skulle nå fram till Ali, som skrockade av välbehag och mindes allt ofog han hade ställt till med i skolan. När han mötte Karim på gatan frågade han alltid om skolan först: Hur går det för dig där? Briljerar du? Han försökte förmå honom att skryta om sina senaste triumfer, och Karim var aldrig nödbedd. Ibland kom Karim till och med självmant med nyheter om någon bedrift. Ali brukade fråga efter tant, som han kallade Raya. Om det var någon annan med presenterade han Karim som sin begåvade lillebror och klappade honom på axeln på ett beskyddande sätt. Karim älskade de här mötena, och hans hjärta पोस्ते över när Ali lade armen om honom eller gav honom en vänskaplig puff. Han blev så stolt när han fick det erkännandet.

Karims mamma behandlade honom som en ägodel som hon var förtjust i, men hon överlät gärna den närmare omsorgen om honom till sina föräldrar. Det var inte så ovanligt att det var så, att en moster eller mormor blev modersgestalten eller att ett barn

kände att det hade mer än en sådan gestalt under sin uppväxt. Det kunde bero på att den riktiga mamman var ung eller inte orkade med en alltför stor barnaskara, eller på vad hon hade för mål. I Rayas fall var det så att hon hade upptäckt ett nytt, eget liv och fått arbete i en stor klädbutik där hon fick möjlighet att lära sig mer om mode och ge fritt utlopp för sin kärlek till det. Hon njöt av att ge kunder råd om modeller och klädkombinationer och visa upp nyinkomna varor. Hon fick några nya väninnor på det sättet och började ta igen de där eländiga åren som hennes far hade tvingat på henne. I sitt nya bråda liv blev hon lite mindre engagerad i sitt barn och var kanske lite retlig mot honom. När hon hade skuldkänslor efter att ha varit otålig var hon ibland tvungen att påminna sig om att visa ömhet mot honom.

Det var Karims mormor som pjoskade med honom, skakade liv i honom på morgonen och gav honom en kopp te innan hon sjasade iväg honom till skolan. Det var för henne han upprepade dagens mest häpnadsväckande upptäckter: det skakande påståendet att jordens kärna var flytande och berättelserna han läste i sin bok med grekiska myter: Medusas halshuggning, mannen som stal elden från de grekiska gudarna, Herakles storverk. Han läste om Sindbads resor för henne i sin skolbok. Ibland var hon skeptisk, som till berättelsen om den trojanska hästen. De måste ha varit enfaldiga, de där trojanerna, som lät sig luras av det knepet. Det var hon som baddade med svidande jod när han snubblade och skrapade knät, som gned in fränt liniment på hans vrist eller handled när han kom hem och tjöt efter att ha ramlat. Han älskade lukten av liniment och älskade namnet. Liniment. När ingen var i närheten drog han korken ur flaskan, snusade på innehållet och rös till av den stickande doften.

Karim växte fort, och efter några korta år var han längre än sin storebror. Med några månaders mellanrum ställde Ali upp honom mot väggen och markerade hur lång han var. Yallah,

du är som ett kokosträd, bara pinnar och inga muskler, sa han. Karim växte upp till en gänglig, lågmäld, behärskad pojke vars orubbliga blick ibland gjorde vuxna förlägna. Ali var nu ännu stoltare över sin lillebror, och han kom ofta hem till dem för att ta med honom och bada eller titta på en fotbollsmatch eller bara gå en promenad med honom.

Deras far gick bort när Karim gick de sista åren i grundskolan. De sista åren i Bakari Abbas liv hemsöktes av diabetes och en besvärlig förstorad prostata. Men han hade bestämt sig för att inte förminska den med en operation eftersom läkaren varnade för att hans diabetes skulle kunna påverka narkosen eller orsaka andra komplikationer. Han förstod inte allt han fick höra, men det lät farligt med en operation, så han valde att leva med smärtan. Det var bara det att han inte levde mycket längre, för hans hjärta gav plötsligt upp. Han var femtioåtta år gammal när han dog.

Karim hade inte haft något med sin far att göra sedan hans mamma tog med honom bort från Pemba, för hon förbjöd det, men hon förklarade inte varför. Hennes ansiktsuttryck och avfärdande gest när hans namn nämndes visade tydligt att hon inte hade något till övers för honom. Karim visste inte vad hans far hade gjort som man inte fick prata om, men han förstod att det måste ha varit något dåligt. Bakari Abbas bortgång utlöste därför inte sorg utan snarare en viss bedrövelse över att bitterheten mellan hans föräldrar hade tagit ifrån honom något som andra människor tog för givet. Det var ett undantag som han skämdes för när han var yngre, och det hade hänt att han pratade om sin far på Pemba som om han kände honom och var förtrolig med honom, trots att senaste gången han träffade honom i själva verket var elva år tidigare, när han var tre år.

Karim undrade emellanåt varför sådana föräldrar som hans, som var försumliga och kärlekslösa, brydde sig om att skaffa barn. Han hade bara ett suddigt minne av sin pappa, och hans

mamma grälade ofta på honom för det hon kallade hans upptåg och verkade ofta tycka att han var irriterande, och hon satte sig nästan aldrig och pratade med honom så som hans mormor gjorde. Ibland överraskade hans mamma honom med det där lättjefulla leendet som han älskade så mycket och till och med kramade och smekte honom, men ofta tilltalade hon honom med ett muttrande eller en otålig befallning. Sluta springa omkring på det där viset och föra så mycket oväsen, kisirani we. Varför går du inte ut och leker med de andra barnen? Han visste inte när han hade börjat tänka på det här sättet, och kanske tänkte han inte på det så här sammanhängande och koncist till en början, men han hade varit besviken över det från väldigt tidig ålder. Han skulle göra saker och ting annorlunda när han blev pappa, det var en sak som var säker. Han skulle se till så att hans barn förstod att det var önskat, att det var älskat. Om han ens brydde sig om att skaffa barn, vill säga. Han yppade inte de här tankarna för någon förrän mycket senare, eftersom han tyckte att det verkade otacksamt och rentav syndigt att göra det, och vid det laget spelade det inte så stor roll som det hade gjort förut.

Ali hade varit en mer plikttrogen son till sin far och besökt honom regelbundet på Pemba innan han dog. Det var därför Karim visste det lilla han visste om sin far, inklusive hans kroppsliga lidanden. Raya sa att besöken på Pemba var en medveten list från Alis mor Mamkuu. Den kvinnan smider ränker. Hon skickar sin son att hälsa på för att se till så att han får arva det hans far lämnar efter sig.

Det var så det blev. Bakari Abbas hade gift om sig igen efter Raya, så han var inte ensam under sin sista tid. Hans hustru ärvde huset de bodde i och allt lösöre, möbler, mattor, grytor och pannor, och Ali ärvde det som var kvar av företaget. Varken Alis mor eller Karims mor eller Karim fanns med i Bakari Abbas testamente, och även om Raya kunde ha bestridit testamentet

enligt religiös lag och krävt en andel för Karim, så valde hon istället att håna Bakari Abbas illvilja. Mamkuu var nöjd med Alis arv, och det var han också. Ali sålde företaget, gifte sig med Jalila, som han länge hade varit trolovad med, och köpte ett hus i Unguja. Mamkuu hade ingen önskan om att flytta från sitt hus, som hon hade ärvt av sin mor många år tidigare. Ali var vid det laget en fullfjädrad tulltjänsteman i hamnen, alltid i prydlig uniform och med lediga och målmedvetna steg. Han var nygift och en man som hade en plats i världen.

Vid den tid då Karims far gick bort bodde hans mamma inte längre hos sina föräldrar, åtminstone inte stadigvarande. Hon tog sig därifrån gradvis. Hon hyrde ett rum i en lägenhet där en av hennes väninnor bodde med sin mamma, och med några dagars mellanrum kom hon och bodde i rummen med sina föräldrar och sin son. Det gick fler och fler dagar mellan besöken allteftersom månaderna gick, och till sist tittade hon bara in i en eller ett par timmar då och då innan hon gick tillbaka till sitt hyresrum. Det fanns inte plats för en tonårspojke i den nya bostaden, sa Raya, så han var tvungen att stanna kvar hos sina morföräldrar. Han fick givetvis komma och hälsa på henne precis när han ville, men hon var tvungen att flytta. Hon måste ha mer luft. Det är kvävande i de här rummen, sa hon till sin son och talade i dämpad ton så att hennes mor inte skulle höra det. Jag kvävs, jag kan inte vara kvar här. Allt luktar instängt och äckligt. Det är många års smuts. Badrummet är snuskigt, och den där gränden stinker urin. Och du . . . du börjar bli för stor för att sova i samma rum som dina morföräldrar.

Vad ska jag annars göra? När du inte är här sover jag i det här rummet. Du vill inte att jag ska sova i samma rum som du, muttrade han, för han blev sårad av hennes kritik.

Jaha, du kan få det, sa hans mor och log åt hans barnsligt buttra tonfall. Varsågod och ta det.